

Strømmen kom til Ås

Det var ganske mørkt om kveldene i Ås stasjonsby i begynnelsen av 1900-tallet. Noen enkle lys fra parafinlamper kunne skinne ut fra vinduene. Det eneste faste utelyset som fantes, var tre såkalte Lux-lamper, parafinlamper med glødenett, på perrongen ved jernbanestasjonen.

Ås Kommunale Elektrisitetsverk

Nikolai Bjørneby

Starten

I 1967 skrev kontrollør Bjarne Nilsen en 50 års beretning for Ås kommunale elektrisitetsverk. Han hadde vært ansatt ved elektrisitetsverket fra 1924 til 1966 og kjente således godt til historien. Utdrag fra beretningen:

I 1911 var det utbygd 400 000 kW her i landet. Men i Follobygdene var det ennå ingen som hadde elektrisk strøm.

Årsaken var at Follokommunene ikke eide vannfall, og var henvist til å kjøpe kraft fra andre kraftkilder.

Kykkelsrud kraftstasjon med fjernledninger, var satt i drift i 1903. Denne fjernledningen gikk gjennom Kråkstad. Her lå jo alt til rette for uttak av strøm til Follobygdene. En av de som så mulighetene, var verkseier Hans Hoelstad.

Det ble nedsatt en komité. På et møte i mai 1914 ble man enige om å samarbeide i kom-

munene og Follo Kraftselskap ble dannet. Selskapet planla å bygge en fjernledning fra Skiseng (øst for Ski stasjon) og videre vestover. Innen hver kommune skulle det bygges en trafostasjon med eget fordelingsnett. Dette forslaget ble godkjent av samtlige kommuner våren 1915.

Ås kommune nedsatte en elektrisitetskomité bestående av: Michal Langballe (formann), Hans Hoelstad (viseformann), Johan Arnt Sørbye, Thorvald Sverdrup og Carl Saxeblø.

1. juli 1915 sendte arbeidskomiteen, ved initiativtakeren Hans Holstad, ut en bestillings-seddel til samtlige husstander i bygda. Det ble oppfordret til å tegne seg som abonnement på strøm.

Innen svarfristen 15. august hadde ca 200 husstander rundt omkring i bygda gitt beskjed om

Studenthybel på Landbrukshøgskolen fra 1909. Belysningen var en 18 watt pære.

at de ønsket strøm. Like før og etter at strømmen ble satt på to år senere hadde det meldt seg ytterligere 100 abonnenter. I løpet av 1915 kom komiteen til avtale om strømleveranse og linjemonteringen begynte.

Den nylig nedlagte Skancesaga, som lå på østsiden av jernbanen, der nedkjørselen til undergangen er i dag, var materiallageret for store gjenstander. Stolpene, som var ubehandlete trestammer, ble blant annet lagret der. Installasjonsmateriell ble lagret i kjelleren på den nylig bygde Ås skole (Åsgård skole).

Problemer

Arbeidet med oppsetting av transformatorer, stolper og tråd helt frem til stikkkontakten på veggen var det i starten mest utenbygds firmaer som organiserte. Linjearbeidet ble mye forsinket da avklaringen med grunneierne om plassering

av stolpefester for høyspent ikke var godt nok avklart på forhånd. Dessuten uteble godt sledeføre vinteren 1917 for å få fraktet frem jernmastene til høyspentlinjen.

Follo Kraftselskap inngikk avtale om kjøp av kobbertråd fra USA. Under første verdenskrig hadde Storbritannia inngått en avtale med USA slik at de kunne bestemme hvilke land, som kunne få importere kobber. Follo Kraftselskap fikk importert 40 % av det de hadde bestilt. Resten ble solgt i USA med god fortjeneste. Disse pengene ble brukt til kobberkjøp etter at krigen var over. I begynnelsen ble det derfor benyttet en god del galvanisert jerntråd. Etter første verdenskrig ble den gradvis byttet ut til kobber.

Strømmen kom

Strømmen ble satt på i Ås søndag den 8. juli 1917. Samme

Fra Aas komm. elektricitetsverk.

Hr. _____

Hoslagt fremsendes bestillingsseddel og betingelser med pristarif for elektrisk energi til lys og kraft fra Aas elektricitetsverk.

Betingelserne med pristarif beholder De, mens bestillingssedlen snarest og **senest inden 15-8-15** paaføres den strømmængde, De ønsker, underskrives og tilbakesendes til Hans Hoelstad eller G. Sverdrup, Nordby.

Deres opmerksomhet henledes paa, at elektricitetsverket, ifald De **inden 15. august** tegner Dem som abonnent, uten utgift for Dem bygger kraftledningen like til husvæggen hos Dem, saa De kun vil ha at koste ledningen inde i husene til de steder, hvor De ønsker lamper. Omkostningerne herved kan De regne til ca. 8 kr. pr. lampe.

For at gi alle adgang til at faa lys og kraft med en gang vil herredsstyret formentlig beslutte, at kommunen garanterer fornødent kassakredittaan for alle, som maatte ønske saadant laan, til betaling av indstillingerne.

Paa denne maate kan alle bli istand til at betale indstillingen kontant og faa samme utført under det massearbeide, som i begyndelsen bliver at utføre. Begge disse ting — kontant betaling og arbeidets utførelse under selve anlægget — vil selvfølgelig bidra til at faa det billigst mulig utført; men disse fordele kan ikke paaregnes av de, som tegner sig senere; og vil de heller ikke faa ledningen helt ind til husvæggen gratis.

For alle, som i fremtiden vil bruke strømmen til kraft, vil det være en stor fordel straks at tegne sig efter tariffens B. 1 eller B. 2, altsaa pr. h. k. istedenfor efter A. 1 pr. lampe.

Det mindste man kan tegne sig for efter B. 1 er $\frac{1}{2}$ Hk., der faaes for 80 kr. pr. aar, men selv om man ikke tegner sig for mere nu, vil der bli ført kraftledning (3 traade) frem til husvæggen, saa man senere kan faa den kraft, man maatte ønske.

Tegner man sig derimot nu for lamper efter A. 1, vil der kun bli lagt frem lysledning (2 traade), hvorved man senere ikke kan faa kraft uten forsterkning av ledningen; og denne forsterkning kan man ikke vente bygget op av verket uten betaling, eller i hvert fald tilskud av abonnenten.

Man bør imidlertid efter B. 1 ikke tegne sig for mindre end 400 watt ($\frac{1}{2}$ h. k. = 368 watt), altsaa litt over $\frac{1}{2}$ h. k., da saa meget trænges til en elektrisk pumpe, som kan befordre ca. 20 liter vand pr. minut i en høide av 20 a 30 meter.

Efter kr. 160,00 pr. h. k. vil 400 watt koste kr. **87,00**, hvortil vippe kr. 3,00, saa den, som tegner sig for 400 watt, aarlig faar at betale kr. **90,00**.

Aas komm. elektricitetsverks arbeidskomite i juli 1915.

Ærbødigst

Hans Hoelstad,
viceformand.

Bestillingsseddel fra Hans Hoelstad i 1915.

dato fikk de strømmen i Kråkstad (Ski ble skilt ut som eget herred i 1930) og i Oppegård. 19. august kom den til Nesodden og 12. september til Frogn og Drøbak. Vestby fikk sin strøm fra Moss.

E-verket gikk samtidig til innkjøp av 300 vipper. En vippe var en sikring som koblet ut strømmen dersom forbruket kom over et bestemt nivå. Strømmen koblet seg inn igjen dersom forbruket ble redusert.

I begynnelsen var det ikke nok vipper til alle abonnenter. Man abonnerte på et vist forbruk, men e-verket hadde ingen kontroll på om man hadde større forbruk. Det man viste var at det totale forbruket i bygda var langt større enn hva det var abonnert på. Det kom derfor beskjed fra e-verket i november 1917 om at man ikke måtte bruke mer enn man hadde abonnert på. Kontroll ville bli foretatt. I gjentagel-

sestilfeller ville strømmen bli avstengt.

Lettelser i hverdagen

Det var ikke mange som hadde opplevd strømmen i hverdagslivet i hjemmet. Mange av dagliglivets gjøremål ble enklere. Strykejern var noe av det første blant tekniske apparat man ønsket seg. Med 400 watt, som var minste anbefalte abonnement, kunne man bruke strykejernet på dagtid når man

*Hans Hoelstad ca 1900.
Foto: Åsmund Hoelstad*

ikke hadde på noen belysning. Andre apparater man anskaffet seg var kokeplate og varmeovn. Etter hvert ble det også montert vannpumper.

Folk flest i Ås kjente litt til strømmen fra før. Mange hadde allerede opplevd den som lys på Landbrukshøgskolen eller i Kristiania. Allerede fra 1897 hadde Landbrukshøgskolen hatt et lite strømaggregat i en av fløybygningene. Da Urbygningen ble bygget i 1901 fikk man etter datidens forhold rikelig med strøm til de sentrale områder. To 100 Hk dampmaskiner i kjelleren der gav 110 volt likestrøm til de sentrale bygningene på skoleområdet. Den ene var i kontinuerlig i drift mens den andre stod i beredskap når det var vedlikehold av maskinene. Til anlegget hørte også et akkumulatorbatteri på 864 ampertimer. ”Det var som å se et Soria Moria slott åpenbare seg” sa en gammel kone den gang, da hun kom gående fra stasjonsbyen mot Landbrukshøgskolen en vinterkveld og det var lys i vinduer i undervisningsbygningene. Undervisningsrom, kontorer, laboratorier, de ansattes leiligheter samt hyblene til studentene hadde lys. Hver hybel hadde en «16 lys pære» (ca 18 watt).

Fortsettelse følger.